

El 'Joc de trons' de veritat del segle XVII

L'historiador valencià Kilian Cuerda trau a la llum 'Secretíssima instrucció', manuscrit inèdit de la traducció al castellà d'un molt curiós manual anònim d'estratègia política del segle XVII, en el context de la Guerra dels Trenta Anys. El manuscrit, un autèntic joc de trons de la vida reial de l'època, es va trobar a l'arxiu a Mallorca dels comtes d'Olocau.

Reportatge de Xavier Aliaga

Els seguidors joves de sèries com *Joc de trons* pensaran que totes aquelles intrigues per remoure el tauler polític i territorial són pura fantasia. És així en la ficció basada en els llibres de George R.R. Martin. Els televidents més veterans i instruïts, altrament, potser hi detecten l'evident inspiració shakesperiana. No seria una lectura desenfocada, ja que Martin o el mateix Shakespeare trobaven en la història real materials ben potents.

Això es fa palès en la publicació del llibre *Secretíssima instrucció. Manual de estratègia política en la Europa moderna*, l'adaptació al castellà modern d'una traducció inèdita d'un tractat del segle XVII. L'historiador valencià Kilian Cuerda n'ha estat l'editor, a partir d'un manuscrit inèdit trobat en un arxiu mallorquí dels comtes d'Olocau. El volum inclou també un pròleg d'Ana Noguera, membre del Consell Valencià de Cultura. El manuscrit era *Secretíssima instrucció sacada de los intereses de Estado de Inglaterra, Flandes y Francia, enviada a Fadrique Quinto, Conde Palatino del Rin, por su ayo*. Aquell "Fadrique Quinto" feia referència a Frederic V de Wittelsbach-Simmern (1596-1632), príncep elector del Palatinat. I el seu "ayo", un preceptor i conseller. Es tractava d'una mena de manual de comportament polític en el context de la gairebé indesxifrable Guerra dels Trenta Anys (1618-1645), un període marcat per la lluita per l'hegemonia de la Casa d'Àustria, l'imperi otomà i els conflictes de religió.

L'original era *Secretissima Instructio*, publicat en llatí l'any 1620, seguint el rastre d'obres com *El*

Príncep, de Maquiavel, o el *Breviari dels polítics*, del cardenal Giulio Mazarino, traduït al català per Ramon Alcoberro el 1991. Aquesta instrucció secreta es convertí en un fenomen editorial, amb nombroses traduccions –el traductor a l'anglès fou, ni més ni menys, que Thomas Hobbes, l'autor de *Leviatan*– i successives edicions.

Frederic V, a qui, suposadament, van destinats els consells, fou un important líder dels calvinistes i seria escollit rei de Bohèmia pels nobles afins a les tesis de Calví, per barrar el pas a l'emperador catòlic Ferran II d'Habsburg. Frederic V perdé la guerra i tingué un curt regnat (se'l coneix com "rei d'un hivern"), per la qual cosa hagué de marxar a l'exili a la Haia. Un dels detonants de la Guerra dels Trenta Anys. "La pro-

El famós quadre *La rendició de Breda*, de Diego Velázquez, fresc d'un dels episodis àlgids del tauler polític del convuls segle XVII europeu.

longació del conflicte i la seua intensitat i extensa durada van convertir Europa sencera en un dur laboratori d'aplicació dels principis de la «raó d'Estat», de les estratègies polítiques i militars», explica Cuerda. L'historiador recorda que la Pau de Westfàlia, que posà fi a la guerra, podria considerar-se «el primer congrés diplomàtic modern».

Abans, els bàndols s'aplicaren en la guerra de propaganda. *Secretíssima instrucció* no eixí de l'entorn de Frederic V. Es tracta d'una obra «publicada pel bàndol imperial dels partidaris de Ferran II d'Hasburg per desacreditar el seu rival, com a tasca d'intoxicació, una publicació dirigida a «desemmascarar» les maniobres tèrboles, pràctiques descarnades i aliances amb els turcs de Frederic V», aclareix Cuerda. L'editor, que no n'ha

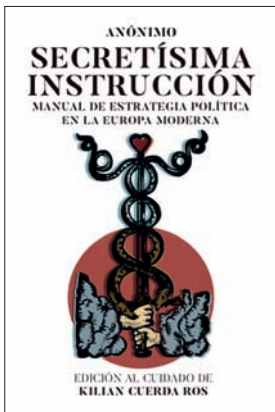
trobat encara l'edició en català, creu prudent considerar-ne anònima l'autoria. I també s'ha preguntat per l'origen de la traducció manuscrita al castellà. El senyoriu d'Olocau era un domini feudal de València regit per la família Vilaragut i amb bona posició i relació amb la monarquia hispànica: Joan de Vilaragut fou nomenat virrei de Mallorca per Felip III. El manuscrit fou trobat per Cuerda amb «material important de la família». Quin és l'origen del manuscrit? L'historiador apunta que l'any 1630 Alonso de Vilaragut i el seu primogènit atenen la crida del seu sobirà i participen en la guerra per la successió del ducat de Mantua-Monferrato. Més tard, marxaran a Flandes i el Palatinat. Alonso de Vilaragut morirà anant cap a Maastrich en una escaramussa amb tropes sueques. Podien haver tingut contacte aleshores amb el manuscrit i demanar-ne la traducció. O fer-la ells mateixos. Encara no n'hi ha una hipòtesi ferma. Tampoc no es pot assegurar quina de les primeres edicions generà la traducció: podia haver estat l'edició llatina, l'alemanya o, fins i tot, la italiana.

Els desesperats són perillosos

«Pocs reis han mort a mans dels seus enemics, ans no pocs per la dels seus èmuls i les d'aquells que en algun temps foren fidels amics», es diu als inicis abans de recordar l'exemple d'Alexandre el Gran. I s'afegeix una frase lapidària: «Entre els reis grans són molt pocs aquells que han mort de mort natural». Algú que ha de governar s'ha d'enfrontar a molts perills i a «tres classes d'homes»: els «enemics declarats», els «enemics vertaders» i els «amics fingits o enemics encoberts». I d'amics n'hi hauria ben pocs. El governant ha de moure's en aquest terreny. Ha de tenir cura de demanar diners i armes als aliats, perquè «en això hi ha molts perills». I vigilar els enemics vençuts i desesperats. «Qui menys et penses ha de ferir-te». Un panorama bastant estressant. I acabem de començar.

En alguns passatges s'hi veuen les costures del text, la seua intenció propagandística, com ara quan s'adverteix a Frederic V que els bohemis sobre els quals regna «no són els teus amics».

«No et deixes enganyar per les seues llagoteries i submissions perquè d'aquestes coses fa més ús l'engany, la mentida i l'aparença que la veritat i l'amistat». El rei de Bohèmia no podia confiar en els seus súbdits. I menys encara en els aliats. D'una altra banda, en el capítol «O todo o nada», s'aconsella, en forma de paràbola, no deixar fils solts en les conquestes: «Si furtares el cadell al tigre, anirà la mare, anirà darrere teu, però si feres caure ambdós en la xarxa, gaudiràs de la cacera plàcidament. Un regne bé pot ser conquerit en tota la seua integritat, però no ser repartit entre molts: la Germania no és capaç de dos de sols».

D'esquerra a dreta, retrat de Frederic V del Palatinat, portada de la edició recent de *Secretíssima instrucció*, i el seu editor, l'historiador Kilian Cuerva Ros.

→ La *Secretíssima instrucció* també demana prudència amb el Papa i el clergue, subornar els turcs amb paraules i promeses (“no hi ha mitjà en aquella cort millor ni més poderós que els diners”, es diu), fa preveure l'exterminació dels luterans i aconsella apartar de la cort determinats elements. “Hauràs d'apartar del teu costat els més atrevits,

els d'una altra religió i els que són més amics de la llibertat del que a tu t'interessa. És bo que et guardes dels atrevits i temeraris perquè ordinàriament són benivolguts i considerats de bon cor i la seguretat dels reis consisteix en la submissió i la pusil·lanimitat dels súbdits [...] posa el peu en el coll als luterans i hussites com en Anglaterra

han posat als puritans, als papistes i anabaptistes [...]”.

I com s'ha d'apartar a aquesta gent? “[...] Ha de ser amb pretext d'honra, donant-los càrrecs de molta aparença: així podràs enviar com el teu ambaixador a Anglaterra el comte de La Torre, el qual, mentre siga a Bohèmia serà més poderós que tu [...]”. També s'ha de sembrar “enemistats i plets”, la zitzània entre els nobles. Emprar totes les tretes i artificis per perseguir “els que amenen la llibertat i tenen alts pensaments”. Sobta tanta malícia i desimboltura. Malgrat les costures del text, bona part del públic de l'època no veié l'engany i considerava l'obra com un tractat genuí per aconsellar Frederic V.

Força, engany, astúcia

Com en tot bon llibre, aquest *Secretíssima instrucció* conté una bona traca final, amb un fragment que aconsella eliminar “els grans”, els senyors principals de Bohèmia. “En primer lloc has d'anar darrere dels senyors [...] i llevar-los els seus privilegis als cavallers i fer el mateix amb les ciutats. Seria convenient manar matar la part més gran dels senyors i no t'has d'espantar per això perquè és màxima dels reis que s'han de tallar les espigues més altes: si no les tallares, tu seràs tallat primer”, diu. Un encàrrec que han de fer persones “amb habilitat per això”. Després, “procura que tinguin recances i encontres entre ells”.

Una vegada destruïts tots els rivals potencials, unes tres-centes morts i desterraments, s'aconsella de traure a les ciutats l'autoritat de jutjar, escoltant “les querelles dels particulars contra els seus magistrats”. “[...] Fingint-te amic del poble i tribú de la plebs, igualaràs els ciutadans sense treball i pobres”. Més endavant, hi haurà una maquiavèlica ampliació del concepte: en cas que els objectius marcats no puguin ser conquerits “amb enganys i llagoteries, esvalota els plebeus i la gent comú, sigues tribú de la plebs i fingeix voler-los venjar de la supèrbia dels patricis i dels seus greuges i ofenses”. Objectius que necessiten el concurs d'un exèrcit. “[...] Acarona els soldats i procura que siguin alemanys i estigues en el camp [de batalla], perquè si el teu general lluita per tu serà més poderós del que eres tu mateix”. •

CARLES MULET GRIMALT
Viatjar descansa
 Poesia 314
 XXXI Premi de Poesia Senyoriu d'Ausiàs March

VIATJAR DESCANSA
 CARLES MULET GRIMALT
 Premi Senyoriu d'Ausiàs March

NOVETATS 314
 Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
 en www.tresiquatre.com